

Vinnulív sum verður stuðlað av tí almenna hefur ábyrgd og skyldur

— Meginparturin av feroyska vinnulívinum er á privatum hondum, og somuleiðis eru tað einstaklingar, feløg og onnur, sum hava tikið tey fyrstu stigini til tey virki og arbeiðspláss, sum eru í landinum.

Tað verður mangan kastað javnaðarflokkinum fyrri, at hann vil taka skapanarhugin frá hesum monnum. Er tað so, at hesir einstaklingar hava betri kor at virka undir borgarligum heldur enn sosialdemokratiskum stýri?

— Tað er rætt, at vinnulívið virkar eftir sokallaðum kapitalistiskum treytum. Ognarviðurskiptini eru í hondum á felagskapum og hjá einstaklingum.

Hesir felagsskapir fevna tó oftani um stórt tal av vanligum fólki, fiskimonnum, arbeiðsmonnum, kommunum, fakfeløgum og við almennum kapitali í. Hetta er tað vanligu myndrið.

Eg haldi, at tann útviklingur, sum hevur verið, serliga síðani 1958, tá javnaðarflokkurin kom við í landssins stýri, hevur sýnt, at karmarnir hava verið rúmari. Korini hava verið betri og hava hugskot hjá einstaklingum verið serliga væl móttikin og stuðlað undir stýrum, har javnaðarflokkurin hevur lutikið.

Spyr fremstu vinnulívsmenninar í okkara samfelag um teir hava kent seg darvaðar í at gera skilagóðar hugsjónir til veruleika — undir javnaðarstýri!

Eg haldi, at tað er beint tvørturimóti, soleiðis sum spurningurin er snæraður. Teir hava vissuliga havt betri sémir undir sosialdemokratiskum stýri enn undir borgarligum.

Samanber bert tíðarskeiðið frá 1950 til 1958 við borgarligum stýri við tíðarskeiðið aftaná. Eg hugsi, at ein tilik samanbering vil ræða fólk frá at ynskja eina reint borgarliga samgongu aftur.

Sømdur og skyldur

— Mangir vinnulívsmenn hava gjort seg galdandi undir javnaðarstýrinum. Men høvdu vit ikki havt enn fleiri tilíkar, um teir

høvdu arbeitt undir reint borgarligum stýri — og tá havt betri ráðarum?

— Munurin á hugsanini aftanfyrri at veita stuðul hjá einum borgarligum og einum javnaðarstýri er tann, at samfelagsogin er ikki skapt bert til hesar menn at skapa sær sjálvum stórríkidemi.

Hon er eftir okkara hugsan skapt til at verða nýtt til frama fyrri alt samfelagið. So tá ið menn hava fingið góðar sémir frá tí almenna, so hava teir eisini skyldur móti veggis tí almenna. Eisini má tað almenna hava eftirlit við, hvussu ágóðin av einum initiativi og stuðlinum verður býttur út aftur til fólkið.

Treytaleysur stuðul

— Men leggja tá teir borgarligu minni dent á hesa skyldu móti veggis tí samfelagi, teir liva í?

Tað er eins og teir borgarligu flokkarnir leggja minni dent á hesa ábyrgd móti veggis samfelagnum. Og lat meg siga, at tá ið vinnulívsmenn, sum kanska hava verið javnaðarmenn, tá tiltøk teirra eru framd og stuðlað, hava hug til at fjeppast uppl í tí teir nevna »frælsi til fyrirtakssemi undir borgarligum stýri« — tá liggur oftani aftanfyrri, at stuðulin skal verða givin meira treytaleyst — og at ikki skal verða ansað eftir, at samfelagið eisini skal hava av ágóðanum.

Samanumtikið haldi eg, at karmarnir, sum eru skaptir hesi árin, hava verið so rúmari, at eitthvørt skilagott initiativ hevur kunnað verið framt.

Vinnulívsmenn og politikkur

— Men fyrri at venda aftur til spurningin. Hvussu ber tað tá til, at mangir av okkara fremstu vinnulívsmonnum tá atkvøða fyrri borgarligum flokkum?

— Eg veit einki um, at okkara fremstu vinnulívsmenn halda seg til borgarligar flokkar. Vit hava loyniliga atkvøðugreiðslu. Men tað er givið, at ein stórtur partur av hesum monnum greiða atkvøðu

fyrri javnaðarpolitikki. Haraftrat eru mangir frægir vinnulívsmenn kendir sum javnaðarmenn.

Eisini er tað feroyska vinnulívið fyrri ein stóran part grundað á initiativ, sum eru tikið av vanligum fólki: fiskimonnum og arbeiðsmonnum, síðani fakfelagsrørslum, kommunum og almennum kapitali.

Tekur tú tá tann partin av vinnulívinum burtur, sum vit kenna frá næstan øllum bygdasamfeløgum í Føroyum, so verður lítið vinnulív eftir í landinum.

So eg meini, at hasin pástandurin um, at flestu vinnulívsmenn halda til borgarligar flokkar er skeivur.

Teir av vinnulívsmonnum, sum hava hug til at fara frá javnaðarflokkinum, sum stuðlaði teir, og yvir til borgarligar flokkar — mugu so heldur fara. Teir hava gjort nyttu. Styrkin hjá javnaðarflokkinum er, at fyrri hvønn ein av teimum, sum fer, standa hundrad og bíða eftir tí tjansi, sum teir finga frá tí almenna. Hesir hundrad stuðla javnaðarfloksins skapandi politik, og tað er styrki okkara.

Hvat drivur verkið!

— Ført verður oftani framt, at sosialisman drepur skapanarhugin hjá tí einstaka og sagt verður, at undir sosialismu skulu øll vera eins — eingin má hava ov nógv.

Er tað rætt, at henda skapanartrond verður kóvd undir javnaðarstýrum?

— Nú veldist um, hvat tað er, sum drivur verkið. Tað er ivaleyst samansett av mongum lutum: ynskinum um at gera okkurt fyrri sitt samfelag og fyrri sína bygd — ella hinvegin, ynskinum um at fáa ávist vald og skapa sær møguleikar fyrri at vinna pening.

Um einstakir vinnulívsmenn halda, at teirra møguleikar at virka eru betri undir borgarligum stýri enn undir javnaðarstýri, so kann hetta kanska botna í, at tær meira grundleggjandi hugsjónirnar, sum at byrja við lógu aftanfyrri initiativið, kámost burtur

til fyrirum fyrri bert hetta at skapa sær sjálvum vinning. (Profitmotivið).

Og tá ið tað er greitt, at borgarlig stýri leggja minni í at áleggja slíkum monnum skyldur til m.a. at lata aftur til samfelagið og til tey virkandi í vinnuni, sum eiga eins stóran og stórr part í skattavirðinum — og leggja minni í at hava eftirlit við hesum, tá er greitt, at hesir vinnulívsmenn kenna seg at hava betur møguleika fyrri at virka við sínum kapitali til bert eins eigna fyrirum.

Tað eru tó mong dømi um, at vinnulívsmenn framhaldandi hava grundleggjandi ætlanina frammaliga í huga: ikki einans at hugsa um egnan vinning, men eisini at røkja sínar samfelagskyldur og skyldurnar móti veggis teimum, sum eru við til at skapa virðini. Hesir menn stuðla javnaðarpolitikkinn.

Fri og fræls kapping!

— Koma vit ikki her inná tað grundleggjandi millum liberalismu og sosialismu!

— Tá vit tosa um, hvat tað er, sum drivur verkið, so er væl eisini talan um ein grundleggjandi mun í filosofi.

Liberalisman byggir jú á, at tað er tann frælsa kappingin, sum skal lata teir mest effektivu klára seg viðari, meðan sosialisman byggir á, at samfelagsorkan best kann nýtast í skilagóðari samvinnu aftaná skilagóða tilrætting til fyrirumens ikki bert fyrri vinnulívsharran men eisini fyrri øll tey virkandi í vinnuni.

— Men Atli Dam, er liberalismu veruliga fri og fræls kapping?

— Tað er eingin, sum fylgir hesi liberalismu longur. Liberalisma í dag er ikki fri kapping, tí um so var — var ein stórtur partur av okkara vinnulívsmonnum farin á húsargang í innanhýsis kapping og í kapping við onnur lond.

Har hava hesir so nevndu liberalu istaðin valt eina leið, har sagt verður, at menn skulu hava loyvi at gera sum teimum listir, men ábyrgdina ber landskassin.

Prát við lögmann

Í hesum partinum av greinarøðini »Prát við lögmann« nema vit við stóðuna hjá privata vinnulívinum. Hvussu hetta virkar, og hvørji kor tað hevur at virka undir ávikavist borgarligum og sosialdemokratiskum stýrum. Vit spyrja eisini lögmann um komprompolitikkinn, sum ferdur verður.

Undir eftirliti

— Skal landskassin tá altið vera til reiðar at hjálpa?

— Skal lokið á landskassanum altið vera opið, soleiðis, at eisini tað fyrirtakssemi, sum ongan tjans hevur at klára seg framyvir, verður upphildið við stuðli — ella skal bert tað virksema, sum varandi ger samfelagsgagn og sum framyvir kann standa á egnum beinum eiga stuðul.

Her er lindi til hjá borgarligum flokkum at stuðla uttan at greina sundur — bert menninir eru sokallaðir vinnulívsmenn. Tað kann gerast neyðugt og í styttri tíð at stuðla fyrtekum, sum ikki koma at liva, men tá bert fyrri at fáa tíð at seta annað istaðin.

— Her er so aftur munur í stóðutakanini.

Javnaðarflokkar vilja stuðla vinnulívið og hava principielt einki móti at nýta samfelagsorku til at halda hjólini í gongd. Men

vit vilja ikki sleppa monnum undan ábyrgdini at vera undir samfelags eftirliti og at lata aftur til samfelagið.

Og Atli Dam heldur fram: — Skulu vinnulívsmenn sleppa undan ábyrgd, tá eru teir við at taka stóðin undan sínum egnu hugsjónum — liberalismuni — har tað jú er kappingin, sum ger, at tað effektiva sleppur at liva, og tað veika doyri.

— Men hava hesi vinnulívsmenn tá ikki havt ov gott ráðarum undir javnaðarstýrum?

— Jú kanska ov nógv í ávissum førum. Eitt nú hevur eftirlitið við avskrivingsreglunum verið ov litið. Har hevur verið eitt hol, sum hevur gjort, at menn istaðin fyrri at binda avskrivningina til at tryggja virki móti ringum tíðum og tryggja útviklingsmøguleikar, hava brúkt hesa avskrivning til privata nýtslu. Hetta haldi eg tó, at menn hava fingið eyguni upp fyrri og ynskja tað broytt.